

TOMASZ NIEMAS

ETAPY HISTORII ZBAWIENIA
W ŚWIETLE PRZYPOWIEŚCI
O MIŁOSIERNYM SAMARYTANINIE (ŁK 10,30–37)

Przypowieść o miłosiernym Samarytaninie (Łk 10,30–37) należy do najczęściej komentowanych przypowieści Nowego Testamentu. Ewangelista św. Łukasz, o którym można powiedzieć, że jest teologiem historii zbawienia, umieszcza ją w kontekście spotkania Jezusa z uczonym w Prawie. Łukasz precyzuje, że uczony w Piśmie, aby wystawić Jezusa na próbę, skierował do Niego pytanie: „Nauczycielu, co mam czynić, aby osiągnąć życie wieczne?” (Łk 10,25). Choć sam dobrze znał na nie odpowiedź – bo przecież zawierało ją Prawo Boże: „Będziesz miłował Pana, Boga swego, całym swoim sercem, całą swoją duszą, całą swoją mocą i całym swoim umysłem; a swego bliźniego jak siebie samego” (Pwt 6,5; Kpł 19,18). Jednak pytał dalej: „A kto jest moim bliźnim?” (Łk 10,29). Papież Benedykt XVI w swoim dziele zatytułowanym *Jezus z Nazaretu* wyjaśnia, iż właśnie opowiadanie o miłosiernym Samarytaninie stanowi odpowiedź Jezusa na te podstawowe pytania człowieka, dotyczące jego zbawienia¹.

1. ŁUKASZOWY PRZEKAZ PRZYPOWIEŚCI
O MIŁOSIERNYM SAMARYTANINIE (ŁK 10,30–37)

Przypowieść o Miłosiernym Samarytaninie rozgrywa się na drodze pomiędzy Jerozolimą a Jerychem. Właśnie tam pewien człowiek dostał się w ręce złych ludzi, którzy nie tylko obrabowali go z tego, co posiadał, ale ponadto zadali mu liczne

¹ J. RATZINGER/BENEDYKT XVI. *Jezus z Nazaretu*. Kraków 2007 s. 168–174.

rany i na pół umarłego pozostawili przy drodze. Ponieważ miejsce to było uczęszczone, wnet pojawiły się tam konkretne osoby. Najpierw zjawił się kapłan, jednak minął tego człowieka, nie udzieliwszy mu pomocy. Niedługo po nim przechodził tamtędy lewita (urzędnik kultu świątynnego), który również poszedł dalej swoją drogą, nie zatrzymując się przy śmiertelnie rannym. Dopiero Samarytanin – cudzoziemiec, postrzegany przez Żydów jako ich nieprzyjaciel – zdjęty głęboką litością, nie tylko zainteresował się nieszczęśliwym, ale przyszedł mu z bardzo konkretną i daleko idącą pomocą. Nie tylko na miejscu opatrzył rany owego człowieka, „zalewając je oliwą i winem” (Łk 10,34), ale również zawiózł go potem na swoim bydłą do gospody i jeszcze zapłacił gospodarzowi „dwa denary” (Łk 10, 35), aby ten dalej troszczył się o niego. Zobowiązał się też pokryć wszystkie dodatkowe wydatki związane z pielęgnacją rannego człowieka.

2. ANALIZA PRZEKAZU ŁK 10,30–37

Wskazane w przypowieści miasto Jerozolima², położone na świętej górze Syjon (Iz 56,7), dla narodu izraelskiego było siedzibą samego Boga Jahwe: „Niech będzie błogosławiony Pan z Syjonu, który mieszka w Jeruzalem!” (Ps 135,21). Naród wybrany wierzył, iż właśnie tutaj można spotkać się z Bogiem w uprzywilejowanym miejscu, jakim była świątynia jerozolimska³. Święte miasto to także miejsce, w którym dokonały się najważniejsze wydarzenia historii zbawienia: męka, śmierć i zmartwychwstanie Jezusa oraz zesłanie Ducha Świętego⁴. Stolica narodu Izraela była w oczach chrześcijan alegorycznym obrazem Jeruzalem niebieskiego, miasta Boga żywego, do którego chrześcijanie wchodzić przez chrzest św. (por. Hbr 12,22 n; Ap 21)⁵. Pobyt podróżnego w Jerozolimie można zatem interpretować symbolicznie jako stan pierwotnej przyjaźni z Bogiem, którą człowiek cieszył się w raju przed grzechem pierworodnym.

Poniżej miasta świętego położone jest Jerycho. Z Jerozolimy prowadzi do niego stroma droga opadająca serpentynami (ponad 1000 m różnicy poziomów na przestrzeni 25 km) przez wyludniony, skalisty teren, idealnie nadający się na zbójce napady⁶. Dlatego Jezus mówi o *schodzeniu* z Jerozolimy do Jerycha

² Jej nazwa oznacza pokój, jednak na przestrzeni wieków pokój był w tym mieście rzadkim gościem, chociaż zawsze wyczekiwany. Miasto było oblegane ponad pięćdziesiąt razy, zdobyte dwadzieścia sześć razy i zburzone co najmniej dziesięciokrotnie. T. JELONEK, *Ziemia Święta. Śladami historii zbawienia*. Kraków 2000 s. 136.

³ O znaczeniu świątyni jerozolimskiej w dziejach narodu wybranego opowiada: *Świątynia Jerozolimska*. Red. M. Rosik. Wrocław 2007 s. 31–102.

⁴ F. FERNÁNDEZ-CARVAJAL, *Życie Jezusa według Ewangelii. Droga do Ojca*. Tłum. E. Książkiewicz. Kraków 2010 s. 5–219.

⁵ X. LÉON-DUFOUR, *Słownik teologii biblijnej*. Tłum. K. Romaniuk. Poznań 1994 s. 343.

⁶ *Przewodnik po Biblii*. Red. D. i P. Alexander. Tłum. T. Mieszkowski. Warszawa 2005 s. 522.

(Łk 10,30), co należy traktować metaforycznie jako odejście człowieka od Boga. Jerycho jest obrazem *świata* w znaczeniu nadanym mu przez ewangelistów, zwłaszcza przez św. Jana, tzn. przykładem społeczności tych ludzi, którzy odrzucają Boga⁷.

Jak pisze w swoim dziele J. Ratzinger: „[...] półżywy człowiek leżący na skraju drogi jest obrazem ludzkości”⁸. Odejście od Boga sprawiło, że podróżny wpadł w ręce zbójców, czyli swoich grzechów. Zgodnie z wymową przypowieści, grzech powoduje w człowieku głębokie rany, niszczy go i zabija. Oddalenie się od Boga niemalże przyprowadziło podróżnego o śmierć. *Obdarcie z szat* (Łk 10,30) obrazuje natomiast utratę godności synostwa Bożego.

W kapłanie i lewicie, którzy minęli obojętnie rannego i nie udzielili mu pomocy, można widzieć Stare Przymierze, które nie przynosi ratunku w trudnej egzystencjalnej sytuacji, nie daje zbawienia. Kapłan i lewita – ludzie powołani do szczególnej bliskości z Bogiem poprzez sprawowanie czynności liturgicznych w świątyni – sądząc prawdopodobnie, że człowiek ów nie żyje, nie chcieli narażać się na zaciągnięcie nieczystości rytualnej (por. Kpł 21,1–11). Literalne przestrzeganie Prawa przeważyło nad miłosierdziem. Ich historia pokazuje, że zewnętrznie można być blisko Boga i modlić się godzinami w świątyni, ale sercem pozostawać daleko od Tego, który obecny jest w człowieku cierpiącym i potrzebującym pomocy (por. Mt 25,40).

Ocalenie, wybawienie z nieszczęścia przyniósł natomiast Samarytanin, ktoś, kto nie należał do wspólnoty Izraela i kto w napadniętym nie musiał widzieć swego bliźniego⁹. Miłosierny Samarytanin jest figurą Zbawiciela – Jezusa Chrystusa, który nie pozostaje obojętny i nieczuły wobec dramatu cierpiącego człowieka, lecz zbliża się do niego, aby objawić mu Bożą miłość i jego zbawienie¹⁰.

Niespodziewany wybawca opatrzył rany podróżnego, zalewając je oliwą i winem. Wino spełniało wówczas rolę środka dezynfekującego rany, oliwa zaś miała łagodzić ból. Ale jednocześnie oliwa jest biblijnym symbolem wybrania, namaszczenia i misji, wino zaś – świętowania i radości (por. Ps 104,15). Zalanie ran oliwą i winem to obraz „uzdrawiającego daru sakramentów”¹¹. Schronienie w gospodzie, gdzie człowiek przychodzi do siebie, stanowi natomiast aluzję do Kościoła, w którym nabiera się sił duchowych, miejsca duchowego wzrostu. *Bydlę* z werseu Łk 10,34, które stanowi środek transportu, można porównać z każdym

⁷ *Biblia Jerozolimska*. Poznań 2006 s. 1475 (przypis do J 1,10).

⁸ RATZINGER/BENEDYKT XVI. *Jezus z Nazaretu*. s. 173.

⁹ Między Żydami a Samarytanami panowała zadawniona nienawiść. Samarytan uważano za niedotykalnych pariasów. Nienawiść i pogarda Żydów do Samarytan wpływała bardziej z pobudek historycznych i rasowych niż religijnych. *Przewodnik po Biblii*. s. 497–498.

¹⁰ M. KOWALCZYK. *Bóg pragnie, aby wszyscy zostali zbawieni*. W: *Tajemnica Odkupienia*. Red. L. Balter. Poznań 1997 s. 428–441.

¹¹ RATZINGER/BENEDYKT XVI. *Jezus z Nazaretu*. s. 173.

chrześcijaninem, który staje się narzędziem łaski Bożej, nośnikiem zbawienia dla bliźniego. Proces *pielęgnowania* może tu oznaczać konieczny czas uświęcenia. Istotne jest to, że Samarytanin – figura Zbawiciela, pielęgnuje nieznanego osobie, że nawiązuje się między nimi osobowa relacja. *Dwa denary*¹², które Pan dał za opiekę nad podróżnym, gdy powierzył go gospodarzowi, symbolizują chrzest oraz odnowienie obrazu Bożego w człowieku¹³. Tak jak moneta rzymska nosi na sobie wizerunek cezara (por. Mt 22,20–21), tak chrześcijanin w chrzcie otrzymuje obraz Boga.

W *gospodarzu*, któremu została powierzona opieka nad owym człowiekiem, można dostrzec ucieleśnienie władzy duchowej w Kościele, czyli pasterzy Kościoła. Nagroda za ich trud i rozliczenie z powierzonej misji nastąpi wraz z powtórным przyjściem Pana. Tak też zapowiada miłosierny Samarytanin: „oddam tobie, gdy będę wracał” (Łk 10,35). Jest to zapowiedź paruzji i sądu ostatecznego. Wówczas zostanie wymierzona sprawiedliwość i wszyscy zostaną osądzeni według swoich czynów (por. Mt 25,31–46).

3. ETAPY HISTORII ZBAWIENIA W OBRAZIE ŁK 10,30-37

Reasumując, w przypowieści o Miłosiernym Samarytaninie odnajdujemy następujące etapy historii zbawienia:

- pobyt w Jerozolimie – stan przyjaźni z Bogiem,
- schodzenie do Jerycha i dotkliwe zranienie przez zbójców – odejście od Boga,
- obdarcie z szat – utrata godności dziecka Bożego,
- obojętność kapłana i lewity – nieskuteczność Starego Przymierza,
- przybycie Samarytanina – zbawienie w Jezusie Chrystusie,
- dwa denary – chrzest i odnowienie obrazu Boga w człowieku,
- rekonwalescencja w gospodzie – uświęcenie w Kościele,
- obietnica powrotu Samarytanina – zapowiedź paruzji i sądu ostatecznego.

Na końcu przypowieści znajduje się wskazówka moralna: „Idź, i ty czyn podobnie!” (Łk 10,37). To Jezusowe przykazanie miłości, wykraczające poza solidarność narodową, wskazuje, jaki powinien być stosunek każdego z nas do cierpiących bliźnich. Nie wolno nam ich *mijać*, przechodzić obok nich obojętnie, ale powinniśmy *zatrzymać się* przy cierpieniu drugiego człowieka, jakiegokolwiek by ono było¹⁴.

¹² Denar to srebrna lub złota moneta rzymska, która stanowiła w czasach Jezusa przeciętne wynagrodzenie za dzień pracy.

¹³ Św. IRENEUSZ. *Przeciw herezjom* III, 17, 3.

¹⁴ JAN PAWEŁ II. *List apostołski o chrześcijańskim sensie ludzkiego cierpienia Salvifici doloris*. Rzym 1984 (28–30).

Prawdziwy naśladowca Chrystusa-Samarytanina nie pyta: Kto jest moim bliźnim? Rzeczywistym problemem jest to, jak *stać się bliźnim* dla innych, przesuwając centrum uwagi z siebie na drugiego, niezależnie od tego, kim on jest. Miłosierny Samarytanin, który sam czyni siebie bliźnim wobec poranionego człowieka, pokazuje mi, iż „sam w swoim sercu muszę się nauczyć bycia bliźnim i że odpowiedź noszę już w sobie samym”¹⁵. Nie chodzi o wiedzę, kogo mam kochać, ale o świadomość, że wszyscy mają prawo do mojej miłości, mojego czasu, uwagi, serdeczności, a także dóbr materialnych, których znakiem są owe dwa denary przekazane przez Samarytanina gospodarzowi gospody.

PODSUMOWANIE

Przypowieść o Miłosiernym Samarytaninie pozwala nam zrozumieć, że Boga odnajduje się wtedy, kiedy zbacza się z obranej drogi w kierunku bliźniego. Zatem, aby przyjść do Boga trzeba zatrzymać się obok drugiego człowieka – bez względu na to, kim jest – który domaga się uwagi, przez wzgląd na szacunek i miłość, jaka mu się należy¹⁶. Oto dlaczego sam Jezus zaproponował przykład Samarytanina jako przewodnika pielgrzymki do sanktuarium człowieka. Praktykując miłosierdzie, zgodnie z rytuałem czułości i współczucia, otrzymujemy możliwość zbliżenia się do człowieka, a dzięki niemu do Boga.

Jezus uczy, że każdy człowiek ma wybór i w określonej sytuacji może różnie się zachować. Można wybrać postawę nienawiści i czynić jak zbójcy, można być obojętnym jak kapłan i lewita, a można również wybrać miłość i dobro jak Samarytanin. Naturalnie, tylko ostatnia postawa jest godna naśladowania i będzie nagrodzona na sądzie ostatecznym, bo przecież wszyscy ludzie zasługują na wsparcie, współczucie i pomoc.

¹⁵ RATZINGER/BENEDYKT XVI. *Jezus z Nazaretu*. s. 170.

¹⁶ A. PRONZATO. *Śladami Samarytanina*. Kraków 2003 s. 5–144.

THE STAGES OF THE HISTORY OF SALVATION IN THE LIGHT
OF THE PARABLE OF THE GOOD SAMARITAN (LK 10,30–37)

S u m m a r y

The aim of the article is a presentation of the allegorical interpretation of the parable of the good Samaritan presented in The Gospel according to St. Luke (Lk 10,30–37). This method was used to reveal the stages of the history of salvation. This symbolical parable lets us to understand, that the true follower of Christ becomes a neighbour for others regardless of who they are.

Słowa kluczowe: przypowieść o Miłosiernym Samarytanie, historia zbawienia, egzegeza, biblistyka, teologia biblijna.

Key words: Parable of the Good Samaritan, history of salvation, exegesis, bible studies, biblical theology.